

RECEPCIJA SMJERNICA II. VATIKANSKOG SABORA O LAICIMA U ZAKONIKU KANONSKOG PRAVA

Velimir BLAŽEVIĆ

UVOD

Drugi vatikanski sabor sa svojih 16 dokumenata siguran je i bogat izvor za proučavanje i izlaganje suvremenog učenja o Crkvi, a i drugih teoloških i s teologijom povezanih i graničnih disciplina. On ipak nije i jedina riznica znanja Crkve; nije rekao i konačnu riječ o svemu čim se bavio; ne sadrži u svojim dokumentima sve što je u konkretnim prilikama i vremenu potrebno za organski rast i jačanje Crkve, za njezino unutarnje uređenje i uspješno djelovanje u izvršavanju poslanja koje ima.

Ovo treba imati u vidu i kad govorimo o učenju i smjernicama Sabora o laicima, odnosno o preuzimanju tog saborskog učenja i smjernica u Zakonik kanonskog prava.

Laicima je posvećena velika pažnja i dato dosta prostora i u saborskim dokumentima i u novom Zakoniku.¹ U ovom ću izlaganju naglasak staviti na ono što o laicima donosi Zakonik, bilo da materijalno ili i materijalno i formalno preuzima i prenosi nauk, odluke i smjernice Sabora, bilo da donosi nešto novo ili da barem pobliže normira ono što je u saborskim dokumentima naznačeno općenito.

Razmatranjem će biti obuhvaćena slijedeća pitanja:

- Definiranje vjernika-kršćana i laika;
- Razdioba vjernika-kršćana i temeljna jednakost među svim vjericima-kršćanima;
- Osnovna prava i dužnosti ili obveze vjernika-kršćana i posebice osnovna prava i dužnosti laika;

¹ U novom Zakoniku je, prema X. OCHO, *Index verborum ac locutionum Codicis iuris canonici*, Roma, 1983, riječ *laik* (laicus) upotrijebljena 56 puta u 49 kanona, a na laike se odnose ili ih barem uključuju i riječi *christifidelis* (vjernik-kršćanin), upotrijebljena 83 puta u 72 kanona, *catholicus* (katolik), upotrijebljena 6 puta u 6 kanona, i *christifidelis catholicus* (kršćanin katolik), upotrijebljena 2 put u 2 kanona.

Ove brojke kažu mnogo, osobito ako se napravi usporedba sa Zakonikom iz 1917, u kojem se riječ laik susreće samo 11 puta, vjernik — 8 puta, katolik — 2 put, kršćanin (*christianus*) — 1 put.

— Mjesto i uloga koju laici imaju u poslanju i službama Krista i Crkve.

Napominjem da je ovo izlaganje više informativnog karaktera, što će ići na štetu dubljih analiza i opširnijih tumačenja, ali će zato, smatram, za ovu priliku biti zanimljivije i korisnije.

1. KAKO DRUGI VATIKANSKI SABOR I ZAKONIK KANONSKOG PRAVA DEFINIRAJU VJERNIKE-KRŠĆANE, A KAKO LAIKE?

Zakonik kanonskog prava kaže za vjernike-kršćane da su to oni koji su po kršte-
nju inkorporirani Kristu i uspostavljeni u Božji narod, te tako učinjeni, na svoj
način, dionicima Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe, i pozvani da,
svatko prema svom položaju, vrše poslanje koje je Krist povjerio Crkvi da ga ispuni
u svijetu (usp. k. 204, § 1).

Ta deskriptivna definicija kršćana uvodni je i temeljni kanon u drugoj, najvažni-
joj knjizi Zakonika, koja nosi naslov: »De populo Dei« (Božji narod), a sadrži i
jezgrovito izražava učenje Drugog vatikanskog sabora iz Dogmatske konstitucije o
Crkvi *Lumen gentium*, zapravo iz 2. glave te konstitucije (br. 9—17), koja je tako-
đer naslovljena s »De populo Dei«.

Takvu definiciju, samo s neznatnom razlikom, uglavnom jezične naravi, nala-
zimo i u 4. glavi spomenute konstitucije, koja raspravlja o laicima, ali je ona ondje
upotrijebljena da bi поблиže odredila tko su laici, a ne svi kršćani općenito.

U ovoj stvari ispravnijim se može smatrati gledanje Zakonika, jer ono što nave-
dena definicija Sabora izražava o laicima vrijedi jednako za sve članove Božjeg
naroda ili Crkve.

Posebna studijska grupa »o pravima kršćana i njihovim udruženjima te o
laicima«, uz dosta truda i nakon rasprave na više sjednica,² ovako je definirala
laike: »U kanonima ovog Zakonika pod nazivom laika podrazumijevaju se svi
vjernici-kršćani, izuzev oni koji su, primivši sveti red, određeni za božansku službu,
ili su u ustanovi odobrenoj od Crkve prihvatili redovnički stalež; ti naime vjernici-
kršćani, bilo muškarci bilo žene, koji žive u svijetu i dionici su svjetovnog života,
vrše, koliko na njih spada, spasonosno poslanje Crkve, koje također kanonima
treba odrediti, tj. sudjeluju u božanskom životu Crkve i vjeru, koju su primili od
Boga preko Crkve, riječju i djelom ispovijedaju i šire, i osobito u vođenju vremenitih
stvari i izvršavanju svjetovnih zaduženja svjedoče za Krista.«³

Genus proximum ili elementum genericum za laike u Crkvi, prema gornjoj defi-
niciji, jest: da su vjernici-kršćani, a to znači, kako smo naprijed vidjeli, da su inkor-
porirani Tijelu Kristovu i učlanjeni u Božji narod, te da participiraju u Kristovoj tro-
strukoj službi i da sudjeluju u poslanju Crkve. Differentia specifica ili elementum
specificum, osim onog negativnog — da nemaju svetog reda, element pozitivni je
svjetovnost, svjetovna narav laika (indoles, saecularis, prema Saboru), koja se sa-
stoji u tome da oni, živeći u svijetu i svjetovnim načinom, brinući se i uređujući po
božanskom redu svjetovne stvari, ostvaruju spasenje i sudjeluju u vršenju spasonos-
nog poslanja Crkve.⁴

2 Vidi: *Communicationes*, 17 (1985), 2, str. 168—174 i 198—200.

3 *Isto*, str. 200.

4 Vidi: *Isto*, str. 168—171.

Gornja definicija je bila preopširna, a ni jezično nije najljepše stilizirana, pa je na 6. zasjedanju spomenute studijske grupe od 7. do 11. travnja 1975. prihvaćena skraćena verzija, koja glasi: »U kanonima ovog naslova [Pravni statut laika] pod nazivom laika podrazumijevaju se svi vjernici-kršćani osim onih koji su primljenim svetim redom određeni za božansku službu ili koji su po zavjetovanju evanđeoskih savjeta članovi koje ustanove posvećenog života.«⁵

Nijedna od navedenih definicija nije ipak preuzeta ni u Nacrtu Zakonika iz 1980. i 1982, niti u konačno promulgirani tekst Zakonika 1983. Da li je izostavljena samo zato što na Zakonik ne spada davati doktrinarnu definicije^{5a} i što kao načelo vrijedi da je u pravu svaka definicija opasna, ili ponuđena nije odgovarala, ili je posrijedi bio neki drugi razlog, nije poznato.

2. RAZDIOBA VJERNIKA-KRŠĆANA I TEMELJNA JEDNAKOST MEĐU NJIMA

Članove Crkve i pripadnike Božjeg naroda Sabor razvrstava u tri skupine: klerike, laike i članove redovničkog staleža (vidi LG 31, 1), a novi Zakonik veli da po božanskom određenju u Crkvi među kršćanima postoje sveti službenici, koji se u pravu nazivaju i klericima, i ostali koji se zovu također laici (usp. k. 207, § 1), a da među jednim i drugima ima onih koji se, obvezivanjem na evanđeoske savjete, na svoj poseban način posvećuju Bogu i služe spasenjskom poslanju Crkve (usp. k. 207, § 2).

Ova druga raspodjela čini mi se dosljednijom od saborske, i kad ovdje govorim o laicima, treba ih uzeti u smislu Zakonika, tako da su tim pojmom obuhvaćeni i pripadnici ustanova posvećenog života, redovničkih i svjetovnih, koji na sebi nemaju sakramenta svetog reda.

Ekleziologija Drugog vatikanskog sabora ocrtava Crkvu kao jedan organizam, jedinstvenu zajednicu Božjega naroda, u kojoj je svim udovima »zajedničko dostojanstvo po preporođenju u Kristu, zajednička milost djece, zajednički poziv na savršenost, jedno spasenje, jedna nada i nerazdijeljena ljubav« (LG 32, 2). Sabor također ističe kako se neki u Crkvi, po Kristovoj volji, postavljaju kao učitelji i djelitelji tajna i pastiri za druge, ali da »ipak među svima postoji prava jednakost s obzirom na dostojanstvo i djelovanje zajedničko svim vjernicima u pogledu izgrađivanja Kristova Tijela« (LG 32, 3). Ovo — o jednakosti svih u Crkvi — smatra se jednim od najvažnijih dostignuća u ekleziologiji Drugog vatikanskog sabora.⁶

Zakonik ukratko rezimira saborsko učenje, pa proglašava: »Među svim vjernicima-kršćanima po njihovu preporođenju u Kristu postoji istinska jednakost s obzirom na dostojanstvo i djelovanje po kojemu svi, svatko prema vlastitom položaju i zadaci, surađuju na izgradnji Kristova Tijela« (k. 208). Odredba Zakonika je sažetija, ali i siromašnija. U njoj je za nijansu promijenjen i smisao, jer citirani kanon,

5 *Communicationes*, 18 (1986), 2, str. 376—377 i 394.

5a G. GHIRLANDA, *De laicis iuxta novum Codicem*, u: *Periodica de re morali canonica iuridica*, 72 (1983), 1, str. 54.

6 Vidi: E. CORECCO, *La réception de Vatican II dans le Code de droit canonique*, u: *La réception de Vatican II*, priredili G. ALBERIGO i J. P. JOSSUA, izd. Les éditions du Cerf, Paris, 1985, str. 348.

umećući ono: »svatko prema vlastitom položaju i zadaci«, već ukazuje i na određenju razliku.

Da bi jače naglasio jednakost svih kršćana, Sabor izričito ističe da u Kristu i u Crkvi nema nikakve nejednakosti s obzirom na podrijetlo i narodnost, na društveni položaj ili spol (usp. LG 32, 2). U Zakoniku toga nema, ali se time bitno ne mijenja smisao njegove odredbe o temeljnoj jednakosti svih vjernika, članova Crkve.

Ali dok govorimo o jednakosti svih vjernika-kršćana, ne možemo ispustiti iz vida da među običnim vjernicima ili laicima, s jedne strane, i svetim službenicima ili klericima, s druge, postoje i neke različitosti. O posebnosti klerika u saborskom Dekretu o službi i životu prezbitera kaže se: »Isti je Gospodin od vjernika... postavio neke da budu službenici, da u zajednici vjernika posjeduju svetu vlast reda: da prikazuju žrtvu i da opraštaju grijeha, te da za ljude javno obavljaju svećeničku službu u Kristovo ime« (PO 2, 2). U potpunom je suglasju s tim i stajalište izraženo u Zakoniku: da se, po božanskom ustanovljenju, sakramentom reda neki kršćani uspostavljaju u svete službenike, te se posvećuju i određuju da, svatko prema svom stupnju, napasaju Božji narod, izvršavajući u ime Krista Glave zadaću poučavanja, posvećivanja i upravljanja (vidi k. 1008).

Različitost koja postoji između klerika i laika ipak je nebitna. Nije ontološka, nego je funkcionalne i ministerijalne ili služiteljske naravi. To jasno proizlazi iz učenja Sabora koji kaže: »Među njegovim (Kristovim) udovima postoji raznolikost, bilo po službama, jer neki vrše svetu službu na dobro svoje braće, bilo po položaju i načinu života, jer mnogi živeći u redovničkom staležu i težeći za svetošću tješnjim putem daju pobudni primjer braći« (LG 13, 3); a na drugom mjestu: »sama raznolikost milosti, službi i djelovanja skuplja Božje sinove u jedno tijelo« (LG 32, 3).

Sabor za laike kaže da su »na svoj način postali dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe; vrše, koliko na njih spada, u Crkvi i u svijetu misiju čitavog kršćanskog naroda« (LG 31, 1; usp. i LG 10). O takvoj, nebitnoj razlici, u odnosu na način i stupanj participiranja u božanskom životu i na stupanj sudionitstva u trostrukoj Kristovoj službi, govori i Zakonik kad ističe da su vjernici-kršćani »na svoj način postali dionici Kristove službe« i pozvani da »svatko prema vlastitom položaju« sudjeluje u vršenju poslanja Crkve (vidi k. 204, § 1), ili da »svatko prema vlastitom položaju i zadaci« surađuje u izgradnji Tijela Kristova (vidi kk. 208 i 210).

Izlažući nauk o temeljnoj jednakosti i služiteljskoj različitosti vjernika-kršćana u Crkvi, Sabor ističe i njihovo jedinstvo i povezanost s Kristom i međusobno. Na više mjesta govori se o zajedništvu vjernika, zajedništvu eklezijalnom i hijerarhijskom (vidi: LG 13, 21 i 22; UR 2; CD 4 i 5), a u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi veli se: »Potpuno se uključuju u zajednicu Crkve oni koji se... u njezinu vidljivom ustrojstvu (organizmu) združuju s Kristom... vezama ispovijedanja vjere, sakramenata i crkvene uprave i zajedništva« (LG 14, 2). Jednako i Zakonik, u jednom od uvodnih kanona u knjigu o Božjem narodu, ističe da su u punom zajedništvu Katoličke crkve oni kršteni koji su u njezinu vidljivom organizmu povezani s Kristom vezama ispovijedanja vjere, sakramenata i crkvene uprave (usp. k. 205), te crkveno zajedništvo vjernika postavlja kao uvjet uživanja vjerničkih prava i sposobnosti za crkvene službe (vidi kk. 96 i 149, § 1).

Ovo učenje Sabora i njemu odgovarajuće odredbe Zakonika kanonskog prava učinili su da je definitivno napuštena ona poznata Gracijanova postavka: »Duo sunt genera christianorum — clerici et laici«, a kao načelo bi se moglo proglasiti: »Unum est genus christifidelium!«

3. OSNOVNA PRAVA I OBVEZE U CRKVI

Izvorna i ontološka jednakost svih vjernika-kršćana u osobnom dostojanstvu, u sudioništvu u Kristovoj trostrukoj službi te povezano s tim u pozivu i djelovanju unutar Crkve i u ime Crkve, temelj je na kojem počivaju također neka njihova osnovna prava i obveze.

Drugi vatikanski sabor u raznim dokumentima na više mjesta proglašava ili naznačuje, bilo eksplicitno bilo implicitno, određena osnovna prava i obveze svih ljudi, svih vjernika-kršćana, a također i neka zasebna prava i obveze bilo klerika bilo laika.

Pred priređivače novog kanonskog prava postavljen je i zadatak da sastave pravni statut koji će sadržavati norme o zajedničkim osnovnim pravima i obvezama svih članova Crkve, koji bi došao ispred odredaba o zasebnim pravima i dužnostima ili obvezama vezanim uz različite funkcije.⁷ Taj se statut u Zakoniku nalazi na početku knjige o Božjem narodu, iza uvodnih kanona,⁸ a iza njega slijedi popis prava i obveza koje se tiču laika.

Ovdje je potrebno osvrnuti se i na osnovna prava i obveze svih vjernika-kršćana, jer su tu uključeni i laici, te na ona koja se zasebno prispisuju samo laicima. Jedna i druga prava i obveze samo će spomenuti,⁹ budući da nije moguće navoditi cjelovite kanonske odredbe niti praviti kritičke usporedbe s odgovarajućim paralelnim mjestima iz saborskih dokumenata. O osnovnim pravima i obvezama u Zakoniku se govori skupa i izmiješano, a ovdje će ih, radi preglednosti, razvrstati i rastaviti i najprije naznačiti prava, iako u naslovima poglavlja obveze stoje ispred.

Evo tih osnovnih prava, zajedničkih svim kršćanima:

1. zalagati se oko naviještanja božanske poruke spasenja (k. 211);
2. promicati i podupirati apostolat također vlastitim inicijativama (k. 216);

---

7 Vidi: *Principia quae Codicis iuris canonici recognitionem dirigant*, 6. De tutela iurium personarum, u: *Comm.* 1 (1969), 2. str. 82—83.

8 Pomišljalo se u početku da taj pravni statut uđe u tzv. *Lex Ecclesiae fundamentalis* (Temeljni zakon Crkve), a kako je kasnije došlo u pitanje donošenje jednog takvog zakona, popis osnovnih prava i obveza svih kršćana ušao je u Nacrt Zakonika iz 1982. a potom se našao i u Zakoniku kanonskog prava koji je promulgiran 25. siječnja 1983.

9 Vidi: A. BONNET i G. GHIRLANDA, *De christifidelibus — de eorum iuribus. de laicis, de consociationibus* (Adnotationes in Codicem) Roma, 1983, str. 21—70; T. BERTONE, *Sistematica dell libro II — I »christifideles«*: doveri e diritti fondamentali, u: *Il nuovo Codice di diritto canonico*, Atti della Settimana di studio 26—30 aprile 1983, coll. »Utrumque ius«, Roma, 1983, str. 96—106; P. CIPROTTI, *I laici nel nuovo Codice di diritto canonico*, u: *Il nuovo Codice di diritto...*, str. 107—117; J. DELIĆ, *Prava i dužnosti vjernika laika*, u: *Bogoslovska smotra* 54 (1984), 2—3, str. 404—413; M. BIŠKUP, *Vjerske i vjerničke slobode po novom kodeksu*, u: *Bogoslovska smotra* 54 (1984), 2—3, str. 432—439; V. NUIĆ, *Opće pravo Katoličke crkve*, Zagreb, 1985. KS, str. 79—85.

3. iznositi pastirima Crkve svoje potrebe i želje, osobito duhovne, i očitovati im, a također i ostalim vjernicima, svoje mišljenje o svemu što spada na dobro Crkve (k. 212, § § 2 i 3);

4. primati u Crkvi duhovna dobra, osobito Božju riječ i sakramente (k. 213);

5. obavljati liturgiju i bogoštovlje prema vlastitom obredu i provoditi vlastiti oblik duhovnosti (k. 214);

6. slobodno se udruživati i okupljati radi religioznih, nabožnih i karitativnih ciljeva (k. 215);

7. pravo svih na kršćanski odgoj (k. 217);

8. sloboda teološkog istraživanja i priopćavanja rezultata teološkog studija (k. 218);

9. pravo na slobodan izbor vlastitoga životnog staleža (k. 219);

10. nepovredivost dobrog glasa i zaštita vlastite intimnosti (k. 220);

11. pravo potraživati i braniti zakonita prava u Crkvi (k. 221, § 1);

12. svi imaju pravo da se prema njima na sudu postupa u skladu sa zakonima i prema zahtjevima pravičnosti, i nitko ne može biti kažnjen mimo normi zakona (k. 221, § § 2 i 3).

Evo i zasebnih prava laika:

1. zalagati se, bilo kao pojedinci bilo povezani u društvima, da svi ljudi upoznaju i prihvate božansku poruku spasenja (k. 225, § 1);

2. pravo roditelja da kršćanski odgajaju svoju djecu (k. 226, § 2);

3. sloboda u stvarima građanskog reda (k. 227);

4. sposobni su za određene crkvene službe i zaduženja i da pastirima Crkve pruže pomoć kao stručnjaci ili savjetnici, te članovi odgovarajućih vijeća (k. 228, § § 1 i 2);

5. imaju pravo stjecati znanje kršćanskog nauka, potrebnog za kršćanski život, naviještanje i apostolat (k. 229, § 1), a također i dublju naobrazbu iz svetih disciplina, pohađajući predavanja na crkvenim sveučilištima, fakultetima i drugim znanstvenim ustanovama, te postizati akademske graduse (k. 229, § 2);

6. oni koji su u službi Crkve, imaju pravo na pravednu naknadu kao i na socijalno osiguranje i zdravstvenu zaštitu (k. 231, § 2).

Osnovne obveze ili dužnosti svih kršćana ove su:

1. čuvati zajedništvo s Crkvom (k. 209, § 1);

2. ispunjavati preuzete službe i zaduženja bilo prema općoj bilo prema mjesnoj Crkvi kojoj netko pripada (k. 209, § 2);

3. provoditi svet život i promicati svetost Crkve (k. 210);

4. sudjelovati u poslanju Crkve kako bi se božanska poruka spasenja širila uvijek, među sve ljude i posvuda (k. 211);

5. iskazivati poslušnost pastirima Crkve ukoliko ovi, predstavljajući Krista, nešto kao učitelji vjere proglašavaju ili kao upravitelji Crkve naređuju (k. 212, § 1);

6. očitovati pastirima Crkve, a i ostalim vjernicima, vlastito mišljenje o pitanjima koja se tiču općeg dobra Crkve (k. 212, § 3);

7. pomagati u materijalnim potrebama Crkve, te promicati socijalnu pravdu i pomagati siromasima (k. 222, § § 1 i 2);

8. obazirati se na opće dobro Crkve, poštivati tuđa prava i ispunjavati svoje obveze prema drugima (k. 223, § 1).

A obveze i dužnosti laika su slijedeće:

1. zalagati se da svi ljudi, po čitavom svijetu, mogu upoznati i primiti božansku poruku spasenja (k. 225, § 1);

2. raditi oko toga da se vremeniti poredak prožme i usavrši evanđeoskim duhom (k. 225, § 2);

3. oni koji su u bračnom staležu trebaju preko braka i obitelji surađivati u izgradnji Božjeg naroda (k. 226, § 1);

4. roditelje obvezuje teška dužnost da se brinu za kršćanski i katolički odgoj djece (k. 226, § 2; usp. i k. 793, § 1);¹⁰

5. stjecati vjersko znanje potrebno za kršćanski život, za širenje i obranu vjere, te za sudjelovanje u vršenju apostolata (k. 229, § 1);

6. oni koji u Crkvi obavljaju neku službu ili zaduženje trebaju steći stručnu formaciju potrebnu za izvršavanje odgovarajuće službe ili zaduženja (k. 231, § 1).

U popisu osnovnih prava i obveza ne nalaze se, ali na drugom mjestu Zakonik govori također o pravu i dužnosti svih da traže istinu o Bogu i Crkvi, te kad je nađu da je prihvate (vidi k. 748, § 1), zatim o pravu na vjersku slobodu i slobodu savjesti (vidi k. 748, § 2).

U Zakoniku se ne spominje pravo vjernika da budu informirani, i osobito je čudno da nigdje nema ni spomena o karizmama u Crkvi. Sabor, međutim, ističe pravo ljudi da budu informirani, i to istinito, o događajima javnog života i o svemu što svatko prema svom položaju treba znati (vidi: GS 59, 4 i IM 5, 2). O karizmama u Crkvi Sabor govori na više mjesta i ističe kao pravo i dužnost vjernika da izvršavaju karizme koje je netko primio, a crkvenu vlast proglašava odgovornom za razlučivanje autentičnih karizmi, za izvršavanje karizmi i brigu da se one ne ugase (vidi: LG 12, 2; 20, 2; 22, 1—3; PO 9, 2; AA 3, 4; GS 43, 3).

Uz neke od navedenih prava i obveza može se još istaknuti da ih Zakonik pripisuje svim vjernicima (vidi kk. 210 i 211), a Sabor samo laicima (usp. LG 31, 1 i 33, 4). Osim toga, neka prava i obveze koje se u Zakoniku navode kao vlastite laicima, pripadaju ustvari također klericima (usp. kk. 225, § 1; 229, §§ 1—3; 231, §§ 1 i 2).¹¹

10 U saborskim dokumentima govori se uvijek o kršćanskom i religioznom odgoju, dok novi Zakonik u većini slučajeva govori o odgoju katoličkom. Usp. kk: 528, § 1; 793, §§ 1 i 2; 794, § 2; 798; 801; 804, § 1. — O odgoju kršćanskom govore kk: 217; 226, § 2; 835, § 4.

11 Ovdje nije bilo moguće praviti usporedbu između onoga što o pravima i obvezama kršćana i laika kaže Sabor, a što određuje novi Zakonik. Samo ću naznačiti izvore u saborskim dokumentima koji odgovaraju pojedinim kanonima: k. 209, § 1 — LG 8, 2 i 9, 3; k. 209, § 2 — LG 13, 3; AG 6, 5; AA 10, 2—3; k. 210 — LG 32, 3; 33, 1; 40, 2; 41, 7; k. 211 — LG 33, 1—2; 34, 4; AA 25, 1; k. 212, § 1 — LG 37, 2; k. 212, §§ 2 i 3 — LG 37, 1; AA 10, 2; k. 213 — LG 37, 1; k. 214 — LG 23, 4; 41; OE 3; 5; 6; k. 215 — DH 4, 5; PO 8, 3; GS 25, 1; k. 216 — LG 31, 1; 37, 3; CD 17, 2; AA 25, 1; k. 217 — DH 14, 2—3; GE 2, 1; 3, 1—2; k. 218 — GE 10, 1; AG 27, 2; GS 59, 4; 62, 7; k. 219 — DH 1, 1; GS 17; 26, 2; 52, 1; k. 220 — GS 26, 2; k. 221, §§ 1 i 2 — GS 26, 2; 29, 3; 41, 3; k. 222, § 1 — LG 8, 3; PO 20, 1; k. 222, § 2 — AA 8, 3; GS 30, 1; k. 223, § 1 —

4. APOSTOLAT LAIKA I NJIHOVO SUDIONIŠTVO U SLUŽBAMA KRISTA I CRKVE

Svi su kršćani pozvani da sudjeluju u vršenju poslanja koje je Krist povjerio svojoj Crkvi, i tu svoju dužnost ispunjavaju uključujući se u apostolat i angažirajući se u službama posvećivanja, poučavanja i upravljanja u Crkvi.

Već smo naprijed vidjeli kako Sabor u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi, a također i Zakonik, kažu za laike da su dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe, i da u Crkvi i u svijetu vrše misiju čitavoga kršćanskog naroda (usp. LG 31, 1 i k. 204, § 1). U toj konstituciji također nalazimo i ove riječi: »Laici okupljeni u Božjem narodu, i postavljeni pod jednu Glavu u jednom Kristovom Tijelu, bili oni koji mu drago, pozvani su da kao živi udovi sve svoje sile, što su ih primili od dobre Stvoritelja i od milosti Otkupitelja, upotrebe za porast Crkve i njezino trajno napredovanje u svetosti« (LG 33, 1). Nakon toga se općenito naznačuje područje i opseg laičkog apostolata (usp. LG 33, 3—4). Sudjelovanje laika u poslanju Crkve predmet je jednoga posebnog saborskog dokumenta: Dekreta o apostolatu laika (*Apostolicam actuositatem*). U njemu se izričito veli: »I laici, budući da su sudionici svećeničke, proročke i kraljevske vlasti Kristove, vrše svoj udio u poslanju svega naroda Božjega u Crkvi i u svijetu« (AA 2, 2), a na drugom mjestu: »Sudjelujući u Kristovoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj službi, laici imaju aktivni udio u životu i djelatnosti Crkve« (AA 10, 1).

U iznošenju nauka i smjernica o apostolatu laika Sabor je znatno opširniji i iscrpniji od Zakonika. Ostavljajući po strani sve drugo, osvrnut ću se ovdje samo na neke iskaze koji su evidentno našli mjesta i odraza u Zakoniku i na kojim se temelje neke njegove odredbe.

Sabor u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi i u Dekretu o apostolatu laika ističe da Gospodin određuje za apostolat sve po krštenju i potvrdi, i da su laici posebno pozvani da Crkvu učine prisutnom i djelatnom u onim mjestima i prilikama gdje ona samo po njima može postati »sol zemlje« (usp. LG 33, 2; AA 1, 1 i 3, 1). Isto, ali jezgrovitije, o pravu i dužnosti svih kršćana, i posebno o pravu i dužnosti laika govori i Zakonik. On kaže: »Laici koji se, kao i svi kršćani, od Boga određuju za apostolat po krštenju i potvrdi, imaju opću obvezu i uživaju pravo da, bilo kao pojedinci bilo povezani u udruženja, rade na tome da svi ljudi posvuda na svijetu spoznaju i prihvate božansku poruku spasenja; ta je obveza to teža u onim okolnostima u kojima ljudi jedino preko njih mogu čuti Evanđelje i upoznati Krista« (k. 225, § 1).

I Sabor i Zakonik ističu da su život u svijetu, bavljenje svjetovnim i vremenitim stvarima, vršenje svjetovnih poslova te prožimanje i usavršavanje vremenitog reda evanđeoskim duhom specifično područje apostolata laika (usp. LG 31, 2; AA 2, 2 i

---

DH 7, 2; GS 26, 1; k. 223, § 2 (k. 221, § 2) — LG 27, 1; DH 6, 1—2; AA 24, 6; k. 225, § 1 — LG 33, 1—2; AG 15, 7; AA 3, 1; 7, 1—2; 13, 1; 18, 1; 19; 24; 25, 1; k. 225, § 2 — LG 31, 2; AA 7, 5; GS 43, 2—3; k. 226, § 1 — LG 31, 1; AA 11; k. 226, § 2 — AA 11, 3; k. 227 — LG 31, 2; AG 15, 7; AA 2, 2; 29; GS 43; k. 228, § 1 i 2 — LG 37, 3; k. 229, § 1 — DH 14, 2—3; AG 26, 2; AA 28; 29; k. 229, § 2 — GE 10, 1—2; AA 29, 4; GS 62, 7; k. 231, § 1 — AA 28, 31; k. 231, § 2 — AG 17, 3; GS 67, 2; k. 748, § 1 — DH 1, 2; 2, 1—2; 3, 1; k. 748, § 2 — DH 2, 1; GE 8, 2.

7, 5 — k. 225, § 2). U Zakoniku ima više odredaba o nekim posebnim područjima i oblicima laičkog apostolata, ali ipak u reguliranju njihove apostolatske aktivnosti nije dovoljno istaknuta i afirmirana upravo svjetovna narav (*indoles saecularis*), svojstvena laicima, a kojoj Sabor govori znatno više.

Laici mogu vršiti apostolat riječju i primjerom, djelima i životom, pojedinačno i udruženi, samostalno i u povezanosti s klericima i hijerarhijom. U Dekretu o apostolatu laika poseban se naglasak stavlja na udruženi apostolat (vidi AA 18), a u Zakoniku se to, kako smo vidjeli, proglašava i jednim od osnovnih prava laika (vidi k. 225, § 1).

Osim što Sabor i Zakonik ističu općenito apostolat laičkih društava ili udruženja, oni govore i o osnivanju, širenju i unapređivanju društava koja idu za podupiranjem kršćanskog poziva i promicanjem ili njegovanjem savršenijeg kršćanskog života, za naviještanjem Evandjelja i širenjem evandeoskog duha, za širenjem kršćanskog nauka, za razvijanjem javnog bogoštovlja, za ostvarivanjem socijalnih ciljeva, za vršenjem karitativnih i nabožnih dijela itd. (usp. CD 17, 2 — k. 215 i 298, § 1).

U pogledu naznačenih ciljeva koje sebi mogu postaviti laička crkvena društva, između Sabora i Zakonika nema vidljive vanjske razlike. Ali to ipak ne znači da postoji i potpuno unutarnje suglasje. Nije, zapravo, teško uočiti da Sabor vrednuje sve oblike udruživanja u njihovoj raznolikosti i mnogostrukosti, a da Zakonik udruženja donekle sužuje i uniformira, namećući im određenu nutarnju strukturu i organizaciju, te posve ispušta iz vida i ostavlja po strani neformalne grupe, pokrete, bazične zajednice i slično, kojih je u suvremenoj Crkvi mnogo i predstavljaju važnu pojavu i snagu koju ne bi trebalo zapostaviti.¹²

Svi vjernici-kršćani ostvaruju svoju pripadnost Božjem narodu i poslanje u Crkvi osobito sudjelujući u Kristovoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj službi, tj. u službi posvećivanja, poučavanja i upravljanja.

a) *Svećenička služba laika*. Sabor u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi govori i o općem svećeništvu (*sacerdotium commune fidelium*), snagom kojega svi vjernici sudjeluju u prinošenju euharistije, i koje vrše u primanju sakramenata, u molitvi i zahvaljivanju, svjedočanstvom svetog života, samozatajom i djelotvornom ljubavlju (usp. LG 10 i 11).

O svećeništvu laika spomenuta Dogmatska konstitucija veli: »Budući da je vrhovni i vječni Svećenik Isus Krist htio i po laicima nastaviti svoje sjedočanstvo i svoju službu... daje im također dio svoje svećeničke službe da vrše duhovno bogoslužje, da se slavi Bog i da se svi ljudi spasavaju« (LG 34, 1—2). A u Konstituciji o svetog liturgiji kaže se da svi vjernici svoju službu općeg svećeništva vrše na osobit način javnim bogoštovljem i sudjelovanjem u liturgiji (usp. SC 7, 3 i 10, 1—2). Ta saborska konstitucija od svih traži puno i djelatno, nutarnje i vanjsko sudjelovanje u liturgiji (usp. SC 14, 2 i 19), a službe ministranata, čitača, tumača i članova pjevačkih zborova označava kao prave liturgijske službe (usp. SC 29, 1). Sabor također ističe da u teškim uvjetima ograničene slobode Crkve laici nadomještaju svećenike i

---

12 Vidi: PAVAO VI, Apostolska pobudnica *Evangelii nuntiandi*, 8. prosinca 1975, br. 58, u: AAS 68 (1976), str. 46—49. CORECCO, *nav. dj.*, str. 353.

uvode one koji ih okružuju u štovanje i često primanje sakramenata, osobito euhari-
stije (vidi AA 17, 1).

Zakonik, istina, ne upotrebljava sam pojam »opće svećeništvo«, ali naglašava
da »u službi posvećivanja imaju svoj vlastiti udio također ostali kršćani«, što uklju-
čuje i laike (vidi k. 835, § 4), i ističe da laici svoj udio u službi posvećivanja vrše
prije svega aktivnim sudjelovanjem u liturgijskim slavljinama i činima, osobito u slav-
ljenju euharištije (vidi kk: 835, § 4; 837, § 1; 899, § 2).

U Zakoniku se govori također o nekim liturgijskim službama u pravom smislu i o
liturgijskim činima koje vrše laici. Tako se određuje da se u stalnu službu čitača i
akolita mogu postaviti laici, ali samo muškarci, primjerene dobi i svojstava (k. 230,
§ 1). Kad nema stalnih čitača, dopušta se da njihovu zadaću¹³ može privremeno ili
u pojedinim prigodama obavljati svaki prikladan laik, i muškarac i žena, te da svaki
laik može vršiti službu tumača, kantora ili neku drugu prema propisima prava (230,
§ 2). Akoliti, na koje spada da pomažu đakonima i prezbiterima u liturgiji, osobito
u slavljenju svete mise,¹⁴ po službi su izvanredni djelateli pričesti (k. 910, § 2), a
kad nema svećenika ni đakona mogu također izlagati na klanjanje Presveti sakra-
menat, ali bez blagoslivljanja vjernika (k. 943).

U nedostatku odgovarajućih svetih službenika: prezbitera i đakona, kad potrebe
Crkve traže, mogu ih u nekim njihovim službama zamjenjivati čitači i akoliti, a ako
nema ni ovih, onda i ostali vjernici. Tako jedni i drugi mogu obavljati službu riječi,
predsjedati liturgijskim molitvama, podjeljivati krštenje, a s dopuštenjem mjesnog
ordinarija i obični vjernici, koji nisu akoliti, mogu dijeliti pričest i nositi popudbinu
bolesnicima, te izlagati Presveti sakramenat na klanjanje (vidi kk: 230, § 3; 910,
§ 2; 911, § 2; 943).

Ako nema svećenika i đakona, prema dogovoru biskupske konferencije i uz
dopuštenje Svete Stolice, dijecezanski biskup može delegirati laika da prisustvuje
sklapanju braka (k. 1112). Sukladno preporuci Sabora, Zakonik predviđa da se, po
sudu mjesnog ordinarija i prema normama liturgijskih knjiga, laicima može povjeriti
i podjeljivanje određenih sakramentalna (k. 1168).

b) *Proročka služba laika.* O udjelu laika u proročkoj službi Krista i Crkve, u
naviještanju i svjedočenju evanđelja i božanske poruke spasenja, odnosno o izvrša-
vanju zadaće poučavanja, Sabor izjavljuje: »Krist, veliki prorok, koji je svjedočan-
stvom života i snagom riječi proglasio Očevu Kraljevstvo, ispunja svoju pororočku
službu sve do punog očitovanja svoje slave, ne samo po hijerarhiji, koja uči u nje-
govo ime i po njegovoj vlasti, nego i po laicima« (LG 35, 1; usp. LG 34, 4 i
AA 2, 2).

Istaknuto je naprijed da Zakonik proglašava pravo i dužnost svih kršćana da pri-
donose širenju božanske poruke spasenja, a i posebno za laike, da je njihova opća

13 Na službu lektora ili čitača spadalo bi da u misi, službi riječi i drugim liturgijskim činima
čita odlomke Svetog pisma, izuzev evanđelje, a ako nema đakona, psalmista i kantora da
najavljuje nakane u općoj molitvi vjernika, da vjernike pripravlja za dostojno primanje
sakramenata, da između čitanja recitira psalme, da ravna sudjelovanje vjernika u molitvi i
pjesmi. — Vidi: PAVAO VI, Mp. *Ministeria quaedam*, 15. kolovoza 1972. br. V, u:
AAS 64 (1972), str. 532.

14 Usp. PAVAO VI, Mp. *Ministeria quaedam*, br. VI, u: AAS 64 (1972), str. 532—
533.

obveza i pravo raditi na tome kako bi svi ljudi upoznali i prihvatili tu poruku (usp. kk: 211 i 225, § 1). U pogledu službe poučavanja Zakonik kaže za laike da su, snagom krštenja i potvrde, svjedoci evanđeoske vijesti riječju i primjerom kršćanskog života, te da u posluživanju riječi mogu surađivati s biskupom i prezbiterima (vidi k. 759), a župnicima na više mjesta preporučuje i nalaže da se u vršenju svoje učiteljske službe i zadaće posluže pomoću koju im mogu pružiti obični vjernici ili laici (vidi kk: 519, 528, § 1; 771, § 1).

Služba poučavanja u kršćanskoj vjeri i čudorednosti vrši se prvenstveno putem katehizacije ili sustavnog izlaganja vjerskih istina i Božjih zapovijedi. To je zadaća pastira, a prema smjernicama Sabora u tome s pastirima surađuju i njih nekada potpuno nadomještaju laici (vidi: AA 10, 1 i 17, 1; AG 21, 3). Dekret o pastirskoj službi biskupa upozorava župnike da su dužni katehetskom poukom vjernike voditi punom poznavanju misterija spasenja, a u tome neka potraže pomoć i suradnju laika (CD 35, 2).

Suglasno s iznesenim stajalištima Sabora i Zakonik određuje da je rad na katehizaciji vlastita i teška dužnost pastira duša (vidi k. 773), ali da brigu o tome moraju voditi i ostali članovi Crkve, da župnicima u katehetskoj formaciji djece, mladeži i odraslih mogu i trebaju pomagati i laici, osobito stručno osposobljeni vjeroučitelji ili katehisti, a prije svih da je prirodno pravo i teška obveza roditelja da riječju i primjerom odgajaju djecu u vjeri i prakticiranju kršćanskog života (vidi kk: 774, § § 1—2; 776: 1136).

Angažiranje laika u službi poučavanja ne svodi se samo na katehiziranje. Zakonik govori i o mogućnosti da ih se, prema propisima biskupske konferencije, kad je potrebno ili kad traži korist, pusti da u crkvama i oratorijima propovijedaju, isključivši držanje homilije, koja je sastavni dio liturgije i stoga pridržana svećenicima i đakonima (vidi kk: 766 i 767, § 1).

Laici, muškarci i žene, osim što na katoličkim i crkvenim sveučilištima, fakultetima i drugim ustanovama imaju pravo stjecati dublje znanje iz svetih znanosti, mogu od crkvene vlasti biti postavljeni i da poučavaju u svetim znanostima (k. 229, § 3).

Konačno, nema nikakve zapreke da i laici vrše službu poučavanja također pišući i objavljujući djela religioznog i teološkog sadržaja (usp. k. 823, § 1), a može ih se postaviti da budu cenzori ili ocjenjivači vjerske i čudoredne ispravnosti knjiga za čije je objavljivanje i raspačavanje potrebno dopuštenje crkvene vlasti (vidi k. 830, § 1).

c) *Kraljevska služba laika.* Drugi vatikanski sabor ne govori puno o vlasti i službi upravljanja u Crkvi, posebno ne o udjelu laika u tome.

U Dogmatskoj konstituciji o Crkvi kaže se o laicima da imaju sposobnost da ih hijerarhija zove za vršenje nekih crkvenih službi za duhovnu svrhu (LG 33, 3), te se upućuje poziv pastirima »neka priznaju dostojanstvo i odgovornost laika u Crkvi, neka se rado služe njihovim razboritim savjetom i neka im s povjerenjem predaju dužnosti u službi Crkve« (LG 37, 3; usp. također PO 9, 2). U više saborskih dokumenata govori se o članstvu laika u raznim komisijama, odborima i vijećima, kao što su pastoralno (CD 27, 5), liturgijsko, za svetu glazbu i umjetnost (SC 44—46), zatim o angažiranju laika u biskupijskoj kuriji (CD 27, 3) i posebno o pomaganju u upravljanju vremenitim dobrima (PO 17, 2; AA 10, 1).

Ako se ima u vidu da je upravo vršenje vlasti i obnašanje službi upravljanja u Crkvi ranije laicima uglavnom bilo nedostupno, ne bi bilo suvišno da je o tome u saborskim dokumentima rečeno i nešto više i određenije.

U Zakoniku kanonskog prava tome je posvećeno mnogo više pažnje. Međutim, treba reći da on, kao opću normu, proglašava da su za vlast upravljanja, a ona obuhvaća vlast zakonodavnu, sudsku i izvršnu, koja u Crkvi postoji po božanskom pravu, sposobni samo oni koji su označeni svetim redom, dakle klerici (vidi kk: 129, § 1; 274, § 1; usp. i k. 135, § 1), a da u izvršavanju te vlasti laici mogu prema odredbama prava surađivati (vidi k. 129, § 2).

U tim odredbama Zakonika upada u oči da se na sudioništvo laika u službi upravljanja ne gleda kao na izvorno pravo i vlastitu sposobnost, kakav je slučaj s njihovim udjelom u vršenju službi posvećivanja i poučavanja (usp. kk: 759 i 835, § 4), nego više kao na vanjsku suradnju i pomoć u izvršavanju vlasti koja pripada nekome drugom, naime klericima i hijerarhiji.¹⁵

U naprijed spomenutom statutu osnovnih prava i obveza nalazi se i ova odredba: »Laici, ako se utvrdi da su prikladni, pravno su sposobni da ih sveti pastiri uzmu za one crkvene zadatke i službe koje oni prema propisima prava mogu vršiti« (k. 228, § 1), a na nju se odmah nadovezuje: »Laici koji se odlikuju znanjem, razboritošću i poštenjem, mogu pastirima pružati pomoć kao stručnjaci ili savjetnici, također kao članovi vijeća« (k. 228, § 2).

Premda je laicima za sudjelovanje u upravljanju Crkvom stavljena u Zakoniku velika prepreka, isti taj Zakonik navodi brojne poslove i službe koji su laicima dostupni, i mogu se povjeravati kako muškarcima tako i ženama. To se odnosi osobito na službe izvršne i sudske vlasti, na administrativne službe i poslove, na upravu vremenitim dobrima, na članstvo u raznim vijećima. Laici ih obavljaju bilo samostalno bilo u ovisnosti i suradnji s klericima i hijerarhijom.

Navest ću važnije službe i zaduženja za koja su sposobni i laici, te zborna tijela u kojima i oni trebaju ili mogu biti zastupljeni.

U nedostatku svećenika, dijecezanski biskup može povjeriti i nekom laiku, muškarcu i ženi, dio župničke pastirske brige ili službe i vodstvo župe (vidi k. 517, § 2). U biskupskoj kuriji laik može biti postavljen na službu kancelara i bilježnika (usp. kk: 482, § 1 i 483, § 1—2).¹⁶ Ekonomski biskupija mogu biti jednako klerici i laici (k. 494, § 1). Svaka biskupija treba imati i svoje ekonomsko vijeće, na čelu s biskupom ili njegovim delegatom, sastavljeno barem od tri člana, a ti mogu biti i klerici i laici (vidi kk: 492, § 1 i 1282). I župe trebaju imati svoja ekonomska vijeća, koja kao savjetodavna tijela pomažu župnicima u upravi vremenitim dobrima, sastavljena uglavnom od laika (k. 537).

Saborski Dekret o pastirskoj službi biskupa ističe kao vrlo poželjno da se u svakoj biskupiji osnuje pastoralno vijeće kojemu će na čelu stajati dijecezanski biskup, a koje bi sačinjavali posebno odabrani klerici, redovnici i laici (vidi CD 27, 5). Ni Zakonik ne nameće obvezu uspostavljanja pastoralnih vijeća, ali također potiče da se, ako pastoralne prilike na to upućuju, u pojedinim biskupijama uspostave pasto-

15 Vidi: CORECCO, *nav. dj.*, str. 355—356.

16 Zakonik izričito ne naznačuje, ali je razumljivo da laici mogu u dijecezanskoj kuriji biti arhivari, protokolisti, blagajnici, knjigovođe, upravitelji ili kustosi muzeja i sl.

ralna vijeća, sastavljena od klerika, redovnika i osobito laika (usp. kk: 511 i 512. § 1). Zakonik je, za razliku od Sabora, pošao i dalje te predviđa osnivanje pastoralnih vijeća i u župama, ako bi po sudu dijecezanskog biskupa, a nakon što čuje mišljenje prezbiterijskog vijeća, to bilo uputno (k. 536, § 1).

U maloprije spomenutom Dekretu o pastirskoj službi biskupa, među biskupove suradnike, uz katedralni kaptol, ubrajaju se i druga vijeća (vidi CD 27, 2). Koja bi to vijeća bila, tu se ne naznačuje, ali se može zaključiti iz Dekreta o apostolatu laika, u kojem se kaže: »Ukoliko je moguće, neka u dijecezama postoje vijeća koja će uz suradnju klerika i redovnika s laicima pomagati apostolske pothvate Crkve, bilo u naviještanju evanđelja i posvećivanju, bilo na karitativnom, socijalnom ili drugim područjima« (AA 26, 1). Takva bi vijeća, kako se dalje veli, trebala postojati, ako je moguće, na župskom, međužupskom, međubiskupijskom, nacionalnom i međunarodnom planu (vidi AA 26, 2). Pored već spominjanih vijeća: ekonomskog, pastoralnog, za liturgiju, svetu glazbu i umjetnost, mogla bi to biti još vijeća ili odbori, npr. za misije, ekumenizam, socijalnu i karitativnu skrb i pomoć, za mlade, obitelj, pa i zasebno vijeće za laike, u kojima bi bili zastupljeni i zauzimali vidno mjesto upravo laici. O tim vijećima ili odborima Zakonik ne govori i ništa izričito ne određuje.

Laicima, muškarcima i ženama, otvoren je pristup na crkvene sabore i biskupijske sinode. Istina, saborski dokumenti o tome šute, ali Zakonik predviđa da vrhovna vlast ili papa može pozvati i laike na opći sabor, a isto tako da oni mogu biti pozvani i na sabore partikularne, bilo plenarne bilo provincijalne, te na njima sudjelovati s pravom savjetodavnog glasa (usp. kk: 339, § 2 i 443, § 4). Laici na biskupijsku sinodu moraju biti pozvani, a odabire ih biskupijsko pastoralno vijeće, ako postoji, ili se određuju na drugi način koji označi dijecezanski biskup (vidi kk. 463, § 1 5° i 463. § 2).

I kad formalno nisu članovi nijednoga od navedenih ili drugih postojećih vijeća, komisija i odbora, laici mogu svojim savjetom i prijedlozima utjecati na donošenje odluka, te tako pomoći u rješavanju različitih pitanja. Naprijed je već istaknuto kako Sabor poziva pastire i prezbitere da prihvaćaju savjet laika i da rado saslušaju laike i njihove želje (vidi: LG 37, 3; PO 9, 2). Također smo vidjeli kako Zakonik proglašava pravom i dužnošću laika da pastirima iznesu svoje mišljenje i prijedloge za dobro Crkve (vidi k. 212, § 2 i 3). Osim što se laici mogu sami i spontano obratiti pastirima, može i crkvena vlast u određenim poslovima i pitanjima zatražiti mišljenje nekih od njih, kao npr. kod odlučivanja o kandidatima za dijecezanske biskupe (k. 377, § 3), ili kod imenovanja župnika (k. 524).

Zakonik navodi i više različitih službi, zaduženja i poslova sudske vlasti u Crkvi, koje mogu vršiti i laici, muškarci i žene. Tako jedan član biskupijskog sudskog vijeća može biti laik (k. 1421, § 2). U parnicama koje vodi jedan samo sudac, a taj je klerik, on sebi može uzeti za savjetnike dvojicu prisjednika, bilo klerika bilo laika (k. 1424). U crkvenim parnicama laici mogu biti suci istražitelji (k. 1428, § 1 i 2), a ako koja od stranki u parnici ili neki od svjedoka odbiju da se pojave pred crkvenim sucem, sudac klerik koji vodi postupak može odrediti prikladnog laika da dotične sasluša (k. 1528). Ako ispunjavaju potrebne uvjete, laici mogu biti postavljeni u crkvenim sudovima za promicatelje pravde i branitelje veza (k. 1435), zatim za odvjetnike ili advokate (k. 1383) i sudske zapisničare (k. 483, § 2). Nema nikakve

smetnje da laici, u cilju izbjegavanja sudskih rasprava i postupaka, budu arbitri ili slobodno izabrani presuditelji u privatnim parničnim sporovima (k. 1713).

Ovo bi, uglavnom, bile crkvene službe, zaduženja, poslovi koje prema Drugom vatikanskom saboru i novom Zakoniku kanonskog prava mogu danas u Crkvi vršiti laici.¹⁷

ZAKLJUČAK

Novi Zakonik kanonskog prava nadahnjivao se Saborom i izrastao je iz njega, a preuzimanje saborskog učenja o laicima, o njihovu participiranju u Kristovoj trostrukoj službi i sudjelovanju u apostolatu Crkve izrazito je i očigledno.¹⁸

Ne može se, međutim, poreći i činjenica da postoji između Sabora i Zakonika također određena divergencija. S tim u vezi može se kao osnovno reći da Sabor, koji govori o dvostrukom elementu u Crkvi, božanskom i ljudskom (vidi LG 8, 1), u prvi plan stavlja božanski element i nadnaravno, duhovno, unutarnje obilježje Crkve, dok je u Zakoniku, kako i odgovara njegovoj naravi i zadaći, naglašenije izražen element ljudski, vidljivi, vanjski i institucionalni.¹⁹

Sabor o disciplinarnim stvarima govori veoma često samo načelno, a njihovo daljnje reguliranje ostavlja novom Zakoniku. Zakonik se, međutim, ne ograničava samo na poblížem određivanju materije o kojoj je bilo govora na Saboru, nego ide i dalje, pa razmatra i uređuje i druga područja važna za život i praktično djelovanje te preuređuje i posuvremenjuje svu disciplinu Crkve u svjetlu Sabora.²⁰ Papa Ivan Pavao II. u Apostolskoj konstituciji *Sacrae disciplinae leges*, kojom je novi Zakonik promulgiran, veli: »Novus hic Codex concipi potest veluti magnus nusus transferendi in sermonem canonicum doctrinam ecclesiologicam conciliarum.«²¹

S obzirom na preuzimanje u Zakonik nauka Drugog vatikanskog sabora o laicima, treba naglasiti da nije moglo biti preuzeto sve, ili nije moglo biti preuzeto cjelovito, a s druge strane i neki pogledi, materijalno preuzeti, u Zakoniku kao da nisu sačuvali svoju prvotnu vrijednost i smisao. Istina, mnogi kanoni u pogledu i materijalnog sadržaja i formalnog izričaja odgovaraju potpuno stavovima, načelima i odrednicama Drugog vatikanskog sabora, ali ima i takvih koji ne odražavaju sasvim duh Sabora, nego se od njega udaljuju i sadržajno ga osiromašuju. Ne želeći ni u kom slučaju umanjiti postojeće razlike i nedostatke Zakonika, posebno kad je riječ o njegovoj formalnoj strani, mora se voditi računa o tome da pravo ima svoj vlastiti jezik, terminologiju, stil i način izražavanja, i u tom pogledu su određene razlike između Zakonika i Sabora bile neizbježne.

17 U Zakoniku iz 1917. gotovo za sve nabrojane službe bilo je određeno da ih mogu vršiti svećenici odnosno klerici.

18 Vidi: R. J. CASTILLO LARA, *Momentum Codicis iuris canonici ad applicationem Concilii vaticani II quod attinet*, u: *Comm.* 17 (1985), 2, str. 263.

19 *Isto*.

20 *Isto*, str. 263—264.

21 IVAN PAVAO II, Apostolska konstitucija *Sacrae disciplinae leges*, 25. siječnja 1983, u: *AAS* 75 (1983), II, str. XI.

Sigurno je da se na Zakonik može gledati različito, tražiti i nalaziti između njega i Sabora veća ili manja neslaganja, odnosno veće ili manje podudarnosti, te na temelju toga izricati i oprečne sudove. Ali bez obzira na to koliko Zakonik stvarno preuzima i izražava učenje Drugog vatikanskog sabora, za njegovo ispravno vrednovanje treba voditi računa o onome što papa Ivan Pavao II, napominje u već citiranoj Apostolskoj konstituciji *Sacrae disciplinae leges*, da naime nije bilo moguće sliku Crkve, kako je opisana u nauku Sabora, prenijeti savršeno u kanonistički jezik, ali i pored toga: »ad hanc ipsam imaginem semper Codex est referendum tamquam ad primarium exemplum«. ²² Slično je isti papa ponovio i 26. siječnja 1984, u govoru članovima Rimske rote, rekavši: »Kodeks je novi zakon, i treba ga procjenjivati u prvom redu u optici Drugog vatikanskog sabora, kojemu se nastojao potpuno suobraziti.« ²³

Ovo jasno upućuje kako odredbe Zakonika kanonskog prava treba promatrati, tumačiti i primjenjivati uz pomoć Sabora, a također i praznine koje u njemu postoje popunjavati smjernicama i odlukama Sabora.

SAŽETAK

O kršćanima svjetovnjacima ili laicima Drugi vatikanski sabor govori gotovo u svakom svom dokumentu, ali se o njima raspravlja osobito u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi Lumen gentium, u 4. glavi koja je naslovljena s »De laicis«, i u Dekretu o apostolatu laika Apostolicam actuositatem.

Sabor izlaže doktrinarno gledište o naravi i dostojanstvu laika, o njihovoj temeljnoj jednakosti s ostalim članovima Božjeg naroda ili Crkve, naznačava i naglašava njihovo sudioništvo u Kristovoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj službi, daje opće smjernice za vršenje apostolata u Crkvi i u svijetu te određuje i proglašava mnogovrsna osnovna prava i obveze.

Saborsko učenje o laicima uglavnom je preuzeto i u novi Zakonik kanonskog prava, samo je često izraženo jezgrovito i stilom i terminologijom koji su svojstveni pravu. Zakonik, osim toga, opća načela i smjernice Sabora razrađuje i dopunjuje, te donosi pozitivne norme ili odredbe o različitim konkretnim zaduženjima i crkvenim službama kojima laici ostvaruju sudioništvo u trostrukoj Kristovoj službi, tj. u službi posvećivanja, poučavanja i upravljanja, i vrše poslanje na koje su pozvani u Crkvi i u svijetu.

*Između Drugog vatikanskog sabora i Zakonika kanonskog prava mogu se uočiti i određene razlike, pa čak u nečemu možda i neslaganja. Oni se ipak međusobno ne isključuju i ne smije ih se suprotstavljati jedno drugom. Papa Ivan Pavao II u Apostolskoj konstituciji *Sacra disciplinae leges*, od 26. siječnja 1983, kojom je proglasio novi Zakonik, upozorava da sliku Crkve, kako je oertava Sabor, nije bilo moguće savršeno prenijeti u kanonistički jezik, ali da: »ad hanc ipsam imaginem semper Codex est referendum tamquam ad primarium exemplum«. Time je upozorio da Zakonik treba uspoređivati, tumačiti i primjenjivati u skladu s učenjem i u duhu Sabora.*

22 Isto.

23 Vidi u: AAS 76 (1984), str. 645.